
ליאת דרור וניר בן גל מתחילים מחדש שדרות אדמה

מראיינת רחל וילנר
<<<

זרקור אמן

Liat Dror and Nir Ben-Gal, photo: Kfir Ziv

ליאת דרור וניר בן גל, צילום: כפיר זיו

ליאת דרור וניר בן נל החלו את דרכם המשותפת בסדנה של להקת המחול הקיבוצית בנעתון, רקדו באנסמבל הירושלמי למחול ולמדו באקדמיה למוזיקה ומחול ע"ש רובין בירושלים. עבודתם הראשונה *דירת שני חדרים* פרצה דרך בעולם המחול. "דרור ובן־נל הראו שזוג יוצרים עצמאים, עם אמירה כנה של יוצרים מקומיים המשתמשת בכלים כוריאוגרפיים עכשוויים, יכולים לפרוץ לעולם הרחב ולקבל הכרה בין־לאומית במהירות מעוררת השתאות" (אשל: 624-629).

שנה לאחר "גוונים במחול 1987" הם זכו במקום הראשון בתחרות הבין־לאומית לכוריאוגרפיה "בניו־יה" בפריז, שהובילה להזמנות רבות לסטורים בחוץ לארץ בסדר גודל ויוקרה שהדור הקודם להם לא הכיר. "שפע הביקורות במיטב העיתונות העולמית הפכו אותם לשגרירים של היצירה הישראלית החדשה. *דירת שני חדרים* והעבודות הבאות שיצרו במהלך העשור הבא, היו נקודת מפנה לסגנון יצירה חדש שנולד בארץ. מעין שילוב של תיאטרון תנועה עם מחול עכשווי שיצר תמהיל מאוד ישראלי בסממני לוגו ישראלי מצוי ולמקום בו הוא חי. גם דרך התנהלותם בהמשך, במעבר מעבודת זוג לקבוצה, שימשה מודל השראה לזוגות נוספים שיצרו עבודות לבמה בשנות ה־90. אומנם הביקורת שנכתבה לאחר העלאת *דירת שני חדרים* שיבחה את הזוג ועבודתו אך עדיין לא הופנמה ההשפעה הגדולה שעתידה להיות ליצירה זו להמשך התפתחותם של דרור ובן נל כאמנים מרכזיים בעשור הבא, ומודל להשראה וגם חיקוי לדרו הבא של יוצרים עצמאים".

בשנת 2000 עברו למצפה רמון וייסדו את "האנגר אדמה". בשנת 2017 עזבו דרור ובן נל, הגיעו לשדרות ופתחו שם את מרכז התנועה שדרות אדמה שבו לצד להקת המחול שלהם מתקיים בית הספר של אדמה ללימודי כוריאוגרפיה, ריפוי ותנועה.

מדוע עזבתם את מצפה רמון? מדוע בחרתם דווקא בשדרות?

ליאת: כדי להבין מדוע עזבנו חשוב להבין קודם מדוע עברנו למדבר. לפני מצפה רמון נכנסנו לתוך מהלך שחלקו התבסס על זמן הסטודיו – זמן היצירה וחלקו השני על הרצת העבודות. זה מחייב התמסרות ללו"ז מאוד צפוף, לדד ליין ולהתחייבויות לשנים קדימה. באיזשהו שלב הרגשתי מעין טבעת חנק שמתהדקת או אולי כמו אוגר על הגלגל שלא מפסיק להניע את עצמו. ריקוד הוא תנועה, תנועה בבסיסה היא זרימה אין סופית, אלא שעל מנת לחדש את עצמה, לחדש את הנוף ואת הנפש, תנועה זקוקה לשני כיוונים – הכיוון הנראה, מהפנים אל החוץ ובמקביל הכיוון הבלתי נראה, מהחוץ אל הפנים, אולי אפשרי לקרוא לו הכלה, הפנמה, השהייה.

המעבר למצפה רמון היה מעין מסע למציאת התנועה הבלתי נראית. צורתו של מכתש רמון היא כמו ציור של לב. עומקו ואין סופיותו של המדבר אפשרו ללב התנועה להתגלות, באופן שונה ואחר לנמרֵי ממה שידעתי והכרתי עד לאותו זמן. הייתי מחויבת לוותר לחלוטין על מידע ומיומנות שרכשתי עד לאותה עת.

למה עזבנו את מצפה רמון?

טוב, אחרי שנים לא פשוטות, של הרבה חקירה ועבודה, האנגר אדמה התחיל להצמיח פירות, והאמת שזה היה לכל הכיוונים. בית הספר מאוד גדל, הגיעו המון קבוצות בדרך כלל יותר ממה שיכולנו להכיל, הפסטיבלים התמלאו מייד כשפתחנו בהרשמה, וכך גם הגן שבצמוד להאנגר אדמה עם תאנים, ענבים, פרחים ועשבי מרפא, זה היה גן מופלא. על פניו הכול היה בפריחה, ובכל זאת משהו לא נתן לי שקט. החיבור בין האמנות לשירות, לא התחבר כפי שהאמנתי שהוא יכול להתקיים.

באמנותי במציאות היום־יומית המחול, הסטודיו היה צריך להיפגש בכל יום בעבודת התחזוקה, בשימור, בניקיון, בגינון, בבנייה, חיבור בין הפרקטיקה הקיומית למרחב ההתבטאות והיצירה, הוא זה שמעניק את כוח הריפוי, ולפי חוקיות זו נבנה מקום המייצר מערכת גומלין־עם הסביבה. אבל כל יום מחדש ראיתי את המאבק בין העולמות, זאת תפיסה שכל כך רחוקה מעולם האמנות, ולהפתעתי מעולם המחול בפרט.

כשהייתי סטודנטית בסדנה בנעתון התפרנסתי מניקיון הסטודיו. אספתי את הגרביים המלוכלכות, את כוסות הקפה, את גלילי ניירות הטואלט, וכמובן למדתי איך לנקות את הפרקטים, אחר כך הייתי מתחילה את יום הלמידה. ללא ספק בדרך ההיפוך זה ביסס את תפיסת עולמי.

עלינו לדאוג לקרקע שעליה אנו פועלים, בעולם בכלל ובעולמי, בעולם המחול. במקביל, חוויתי את אותו הליך במצפה רמון, החלה להיזנח היזמות האישית, אותו ביטוי שהביא לצמיחה הטרוגנית, כיוון הרוח השתנה.

למה דווקא לשדרות?

ליאת: אני חושבת שיותר מכל בתוך המעבר, ידענו שצריך שותפות, מה שאנחנו יודעים לעשות, זה לקחת מקום שאיש לא רוצה בו והוא נטוש ולהפוך אותו למקום שוקק חיים ותנועה. חיפשנו הרבה, בכל המקומות כשהצבענו על מבנה שאיש לא נגע בו שנים מייד עלתה החמדנות בצד השני – אם הם חושבים שהוא שווה, אז כנראה הוא שווה, והתרגום היה כמובן כלכלי.

כשהגענו לשדרות, אלון דוידֵי ראש העיר לא הפסיק לעזור לנו לחפש. הוא הראשון שהראייה שלו הייתה איכותית ולא כמותית, הוא גם חיפש ומחפש ריפוי, עבורו כמו עבורנו, לקיחת מקום שעמד שנים בעוובה ולייצר בו תנועה זהו תהליך של החלמה. וכן ללא ספק שדרות הוא אזור פצוע ומדמם בתוך מדינת ישראל, והבנתי שכאן הריפוי יהיה חייב לפגוש את הפרקטיקה, לא תיתכן כאן אמנות שאינה הולכת יד ביד עם השירות. אני רואה את הסטודנטים שלנו בגאווה. השנה מסיים המחזור הראשון את הלימודים, והם כאן, חיים בתוך מרחב העוטף והגנב.

ללא ספק עבורי זה שינוי עצום. בית הספר במצפה רמון כל העת הכפיל את עצמו וכאן הכול שוב קטן, ואני צריכה לשמור ולעטוף את הכול כמו להגן על שתייל קטן, אבל קורה משהו אחר, התהליך התחיל לחבר.

עדיין כמובן, שאלת 'האמנות' נותרת כל העת באוויר. איך אנשים האחראים עליה כביכול רואים אותה ואיך אני רואה. אבל בגילי כבר יש לי את השקט לדעת שימים יגידו.

ניר: אדמה במצפה רמון הייתה הצלחה גדולה בכל פרמטר, מבחינה כלכלית המקום החזיק את עצמו וסיפק עבודה למעל 25 איש, וזאת, למרות שמשרד התרבות קיצץ 60% מההקצבה שלנו כשעברנו מתל אביב למצפה רמון, שום תוכנית עסקית לא הראתה את האופציה של הצלחה כלכלית כמזה סדר גודל. היא גם הייתה הצלחה חברתית ואמנותית ושינתה את פניה של מצפה רמון.

חוץ מזה, ובעיניי הכי חשוב, אדמה הביאה תפיסה חדשה בעולם המחול – אפשר לצאת מהסטודיו ולא חייבים לרקוד מול המראה, יש בעולם טבע ורוחניות והמחול של אדמה קיבל את הכוח שלו דווקא מהמרחק מתל אביב ומהשילוב של תנועה, טבע, רוח, ריפוי והנאה ממחול, אלפי אנשים הגיעו להיות חלק מזה ובית הספר שהקמנו היה חי, תוסס ובעיקר גרם לשינוי גדול בצורת החשיבה ביחס למחול ולאופציות שהוא מביא. רקדנים עבדו בנינה, בישלו, בנו בעץ, למדו קולנוע וצילום, עשו קרמיקה וציירו מודלים, אנשים שלא "רקדו" מעולם הגיעו לחוות מחול וללמוד ולהתנסות, זה הפרה את עצמו, ידע עבר לא רק דרך מורה שעומדת מול הכיתה ואומרת ומדגימה איך לעשות טנדו או ארבסק. אנשים למדו בדרך בלתי אמצעית. היה לי ממש חשוב לפתוח ולהרחיב את המנעד של המחול לכיוונים חדשים ולהביא קהל וסוג חדש של רקדנים וכשראיתי שכל זה קורה ובגדול, הבנתי שאני באופן אישי רוצה להמשיך וללמוד דברים חדשים. המשמעות של ללמוד דבר חדש היא שאתה הולך לאזור שבו אתה לא מבין כלום, שוכח את כל מה שידעת עד עכשיו ומחפש דרך חדשה. לי זה בדרך כלל קורה כשמגיעה הצלחה גדולה ואני מבין את השיעור שרצייתי ללמוד – נפתח בי חשק – תשוקה גדולה ללמוד משהו שאני לא יודע.

זאת הייתה בשבילי, באופן אישי, הסיבה לעזוב את תל אביב וללכת למצפה רמון, להקים את אדמה ובדיוק מאותה סיבה לעזוב את מצפה רמון ואת אדמה וללכת למקום חדש – עיר־ארץ חדשה בשבילי שאני לא מכיר – שדרות.

באותו זמן גם נגמר לנו חוזה השכירות מול חברת "מבני תעשייה", שהיא חברה דורסנית במיוחד, והיינו אמורים לחתום חוזה שכירות חדש שהעלה את שכר הדירה שאנחנו משלמים כל חודש במאות אחוזים. המועצה המקומית במצפה רמון לא רצתה לעזור בשום אופן, משרד התרבות לא הסכים להעביר לנו את תקציבי הפריפריה, ויצא ככה שהנסיבות החיצוניות בעיקר הכלכליות הורו לי שזה הזמן הנכון ללכת למקום חדש.

חיפשנו מקום תומך שיוריד מאיתנו חלק מהנטל הכלכלי של מרכז מחול כדי שנוכל לפתח את העשייה האמנותית והחברתית שלנו בשדרות, וראש העיר הנפלא שלה אלון דוידֵי, פתחו לנו את הדלת ופרסו בפנינו שטיח אדום – קיבלנו מבנה נטוש שהיה פעם אולפנה והעריייה שיפצה אותו בשביל הפעילות שלנו עם שלושה סטודיואים, אולם וחצר גדולה – והמבנה נמצא שבע דקות הליכה מתחנת הרכבת של שדרות, מה שהופך אותו זמין ונגיש לכולם. מכללת ספיר שצמודה לשדרות נתנה לנו את האפשרות להקים מסלול מיוחד של "כוריאוגרפיה בתנועה" ולסטודנטים שלנו יש היום אופציה לעשות תואר ראשון ופתחנו גם מסלול ללימודי

תעודה של "ריפוי בתנועה" התוכניות האלו הן חלק מתוכנית הלימודים של מכללת ספיר, אבל בפועל כל הלימודים מתקיימים במרכז אדמה בשדרות. לנו יש חופש ואמנותי מוחלט וכל הצד אדמיניסטרטיבי הוא של ספיר, מה שמאפשר לנו ליהנות מכל היתרונות של מכללה חזקה שנונתת מסגרת בטוחה ויעילה ומשאיר לנו את הצבע הייחודי שלנו והאמירה האמנותית של אדמה ומאפשר לנו לשאול שאלות וללמוד וללמד בדרך שפותחת עוד אפשרויות למחול, להבעה בתנועה, לריפוי דרך תנועה, ולכוריאוגרפיה אונטנטית, אני ממש צומח מהתהליך הזה עם כל הקשיים שמתעוררים בדרך ועם כל זה שהתחלנו מהתחלה, ממש מאפס. זה מרתק ואני מאוד מאושר מהמעבר הזה שעשינו.

כיצד הקמת מרכז תרבות בפריפריה בכלל ובשדרות בפרט יכולה להשפיע על הקהילה המקומית ועל פיתוח התרבות במקום?

ניר: התפיסה הרווחת היא שמחול ואמנות בכלל מתקיימים במרכז הארץ, במקרה של מדינת ישראל בתל אביב, רוב להקות המחול נמצאות פיזית ויוצרות בתל אביב, ומרבית ההופעות מתקיימות בתל אביב התפיסה הזאת שיש לה הרבה סימוכין במציאות מקבעת את הדעה הרווחת שאם זה קורה בתל אביב זה טוב, ככה נמדדת ההצלחה. המצב הזה שבו רוב הלהקות מרוכזות ומופיעות במקום אחד הוא טוב, אבל גם יוצר בעיות של תחרות ויצירת קהל מאוד מצומצם וספציפי למחול. אני רוצה לחלום ויצא לי גם להגשים את החלום מודל שונה, נקרא לו פה "המודל הצרפתי".

תארי לעצמך שבכל עיירת פיתוח או עיר בפריפריה מקריית שמונה ועד אילת ממוקם כוריאוגרף או קבוצת יוצרים שמנהלים להקת מחול קטנה, ושיש להם בית ספר למחול ופעם בשנה הם מקיימים פסטיבל מחול, בגלל הריחוק לכל מרכז מחול כזה יש אופי שונה ודרך הבעה שונה. זה יכול להיות בסגנון של הכוריאוגרף:

מודרני או פלמנקו או מחול עכשווי, תיאטרון מחול, וזה יכול להיות שונה בהרכב הרקדנים או שונה בגלל הגיאוגרפיה של המקום והרכב האוכלוסייה של המקום. אני מדבר על עושר של סגנונות ועושר של יצירה ופתיחת המחול לקהלים חדשים ומציאת ביטויים גופניים חדשים. זה כמובן ייצור גם מקומות עבודה נוספים לכל מרכז מחול כזה צריך מנהל ומוכירה ותאורן ורקדנים שיגורו ביישוב וסטודנטים שיגיעו ללמוד וכניסו חיים סטודנטיאליים יצירתיים ליישוב מרוחק.

האנגר אדמה במצפה רמון הוא דוגמה נהדרת למה שלהקת מחול קטנה יכולה לתת ליישוב קטן מרוחק ועוזב ואיך אדמה הפכה אזור תעשייה נטוש, עוזב והרוס למרכז שוקק חיים בשם "רובע דרכי הבשמים" עם בתי מלון בוטיק ומסעדות פאבים, והכי חשוב בתי ספר לסטודנטים בוגרים. בגלל להקת מחול מעיירת פיתוח מצפה רמון הפכה לפנינה תיירותית ולבית לצעירים אמנים ויוצרים. מתברר שלמחול יש המון כוח לשנות וליצור מציאות עשירה יותר. סוון דלל בנווה צדק היא דוגמה חזקה מאוד, משכנת עוני הרוסה נווה צדק הפכה לשכונה עשירה ורק בזכות מרכז סוון דלל והמחול.

שדרות היום בתוך התהליך הזה וממקום של "קאסמים" ו"צבע אדום" היא נבנית לכדי עיר צעירה בעלת מגוון מרתק של אנשים וסטודנטים, עיר שיכולה לקבל את הדת ובאותה נשימה אמנות ותרבות, וזה מרתק ומקסים ומאתגר להיות חלק בתהליך הזה. בעיניי, זה קשור גם לציונות ולרצון הראשוני שלנו כישראלים "לייבש ביצות" וילהפריח את השממה". לפעמים השממה היא אמנותיות, ואני ממש מרגיש איך תנועה וריפוי מדברים בקול רם בשדרות. מלבד זאת, אני חולם גם על השינוי בתפיסה שלנו את עולם המחול עולם שבו המנעד התנועתי גדול, רחב ומכיל הרבה יותר אופציות. עולם שבו יש ללהקות המחול הרבה יותר מרכזי מחול ופסטיבלים להופיע בהם בכל רחבי הארץ ולא רק להצטופף בסוון דלל/בת שבע ולהתקוטט על אותו מספר מצומצם של צופים שמצפים לראות את מה שמראים

בסוון דלל/בבת שבע, הרעיון שהפריפריה מעשירה את המרכז עדיין לא נקלט ועוד לא משגשג בראש של האנשים שמופקדים על התרבות ועל המחול בארץ, אולי בגלל שרובם גרים בתל אביב ושדרות, לדוגמה, נתפסת אצלם כעיירה מעבר להרי החושך, רעיונות צריכים זמן ותנאים כדי להיקלט וכל שינוי מתחיל בחלום, הזוי ככל שיהיה. אני מאתגר פה את כולנו לחלום – מחול שפתוח לכולם, מחול שחוצה מגורים, מעמד חברתי ודעות פוליטיות.

איך משלבים מחול ורפיו? על פניו אלו לא מושגים שהולכים ביחד – המחול, הפרפורמנס, הבמה הם בכיוון החוצה, קדימה והרפיו ההרפיה הכיוון שלהם הוא אחורה או פנימה.

ליאת: הרפיו מתקיים, כאשר מתקיימים בו שני הכיוונים מהפנים החוצה ומהחוץ פנימה באופן מאוון. כאשר מתקיים רק אחד מהם או בכטייה ברורה לכיוון אחד האיזון מופר. עולם המחול המערבי אימץ את הכיוון הנראה באופן מובהק – מצוינות היא נמדדת, המחול הפך עצמו לכלי מדידה ונטש לחלוטין את כלי ההפנמה ההכלה. התהליך אינו מתחיל על הבמה אלא בתוך הסטודיו, בשלב האימון, האם האימון כולו מיועד רק למען מטרה חיצונית או שהאימון כולל עבודה אישית, פנימית, כמה מהעבודה היא הישגית וכמה מתוכה מכוון לאיזון, להשקטה.

אמנות המחול מכל האומנויות מחוברת להווה, היא מתקיימת בזמן אמת ולכן דווקא בה טמון הפוטנציאל להתחבר למקום הנוכח. הכרת התדר הנוכח דורשת אימון רב, אלא הוא שונה במהותו מהאימון שעליו גדלים רקדנים, זהו אימון שאינו מחובר לשריר, לגמישותו וכוחו, כי אם ללמידת האנרגיה, זו אשר אינה מדידה ואינה נראית בעין. המפרקים השונים בגוף הם השומרים על תנועתה המחזורית של האנרגיה, הם אלו שמביאים את מעגליות התנועה. תנועה עגולה בהכרח יותר רכה, בעלת זמן שונה ומקצב שונה וכמובן שהיא תעניק נראות שונה, אפשר לראות זאת כמו בניית בתים, אלו שנישאים על בטון ואלו הנבנים ממה שקרוי בנייה קלה – עץ, חמר, בוץ, חומרים טבעיים ונושמים. זה נראה פשוט יותר, מתכלה, עגול, קרוב יותר לטבעה של הנשימה. רפיו אינו מחפש את המושלם, כשאנו מתרגלים לראות ולעיתים אף לסגוד לשלמות, בה אנו צופים על הבמה על פניו זה נותן לנו תחושת כוח וביטחון, כשאנו צופים בנראות שטמון בה התדר הנוכח בהכרח אנו צופים בחוסר השלמות גם בתוכנו, ולכן אנו עלולים להדוף זאת מאיתנו והלאה. הריאיון הוה נכתב בזמן מניפה, בה היקום כולו מאט, מרווח, מבודד את צעדיו, ללא ספק האיזון הופר, בתקווה גדולה שימים אלו יחלפו נשכיל לנשום עמוק ונעניק לתנועות המחול גם את מקומם הראשוני והטבעי בתוכנו, לא ננסה לנצח את הגוף ואולי אפילו נרפה מהתחרות הסמויה בעצמנו ובאחר נייצר מרחב תנועה שבו ליכולתנו ולעוצמותינו יהיה מקום בנראה ובבלתי נראה כאחד.

האיזון בין פנים לחוץ מייצר את תפיסת משקלו של הגוף, תחושת הנפח, קבלת המלאות. בעולם המחול המשמעות הזאת מקצינה כשהגוף שלנו הוא הבית. בתוך המחול המדיד קשה להתעלם מהנראות הצנומה, מההשתקקות לחון, והם לעיתים הרף הראשוני אל תוך עולם המחול, החיבור הכל כך מיידی בין ריקוד למשקל הפיזי למעשה שומט את האופציה וההסכמה לקבל את הגוף שלנו כפי שהוא, מה שבמייד נזול מאיתנו את האופציה לקבלו ומתיש אותנו במאבק אין סופי ברצון לנצחו. בעיניי, יש חשיבות גדולה לייצר בית ספר שאינו מצר את דלת הכניסה, שמנקה מסטיגמות, זה לא מוריד את הרף, כפי שאולי יראו כך עיניים מצוינות, אלא רואה ומתבונן בריקוד כפי שהוא ומאפשר למגוון מיומנויות להיטמע בו. כל גוף אנושי ראוי לריקוד, ריקוד הוא ברכה, קיימים כלים בריאים ליצירת מחויבות, התמדה, דיוק. מיומנות אינה אילוף, אלא פתיחת מרחב שמאפשר להתבטאות להיות נוכחת.

התרחקתם מהמרכז ומעולם המחול כדי ליצור שפה משלכם ולהגיע לטריטוריות חדשות גם בפילוסופיה שלכם וגם בנאוגרפיה ובמחול שלכם, כיום זה בולט מאוד במרכז התנועה שהקמתם בשדרות. האם תוכלי להרחיב על כך?

ליאת: אחד המרכיבים הבסיסיים ברפיו הוא שאלת 'המקום, יש טקסט יפהפה שפותח את ספרו של אריאל הירשפלד – רשימות על מקום 'מקום הוא דבר פשוט. הוא אגן. והכול הוא מקום. הוא החלל שבו את, אתה או משהו נמצא...' כשהתחלתי לחקור את תנועת האגן התחלתי לחקור את מהות המקום, איזה מן מקום אנו מייצרים על מנת שיהיה לנו ולאחרים בו מקום, ומתי יש לנו מקום בתוכנו בשביל עצמנו.

נראה שהאגן על תנועתו העלה את הפילוסופיה שלי על פני השטח. אינני

מאמינה בתאוריות שאין להן אחיזה במציאות, כפי שאני מאמינה שעלינו להתוודע אל מקור התנועה בתוכנו. האגן יצר את השינוי הבימתי והוא הביא ליצירת הפיו, איפה שהאגן שלי מונח שם אני על מחשבותיי ורגשותיי, האגן על המידע שבו היווה את הבסיס ליצירת האנגר אדמה כמו גם את המרכז בשדרות.

המחול מתייך ממקום למקום, הוא נודד, אולי כמו הרוח וזה גם יופיו, אבל לעיתים זאת גם חולשתו כשהוא נהיה תלוש מהמציאות הגשמית, למידת המקום הפיזי על כל משמעותיה, מה נדרש מאיתנו כדי לבנות מקום, היה מקור ללמידה אין סופית, לא מדובר על נראות – העתקה והדמיה של המציאות, אלא הווייה, הפשטות ההכרחית של הבנת רצף העשייה והפעולות הנדרשות כדי לקיים אותו. כאשר בניתי מקום, מצאתי את עצמי מבלה יותר זמן בניקוי שירותים מאשר בעבודה בסטודיו. קשה להסביר איזה חופש רגשי ומחשבתי זה העניק לי. וכן, קשה היה בעיקר לעולם המחול להכיל את זה, זה נתפס כנקודת חולשה, ולא כחוק, הייתי יוצאת אל באי המקום, אל האורחים, אל הקהל, אל הסטודנטים ממעמקי השירותים (בדיוק איפה שהאגן של כולנו נמצא באופן זהה), ולא בהדרת כבוד מהסטודיו.

אני רוקדת כמו שאני נושמת. זאת אהבה גדולה, אבל שובשת שלמידת השירות ובניית המקום העניקו לי את מהות השחרור שטמון בה.

האם יש השפעה לסביבה בה אתם פועלים על היצירה של הלהקה?

ליאת: לא תמיד ברור לנו אם האמנות שואבת מהמציאות או האמנות היא זו שמחוללת את המציאות. ללא ספק ישנם יחסי גומלין, נראה שככל שאסכים לאפשר לסביבה לפעול אל תוך היצירה, כך היצירה תפעל חזרה אל הסביבה. לא מדובר על קהל קוני הכרטיסים, מדובר על הקהילה באופן הרבה יותר רחב. כל פעם שהרקמה נשזרת יותר ויותר, אני חווה מידע שלא יכולתי לדמיין אותו לפני, כמו רק הכוונה והדיוק מעלים אופציות שלא יכולתי להמציא אותן.

בשנה האחרונה חידשתי מופעים ישנים שלנו, עם רקדנים צעירים, וזה היה תהליך מרתק לחזור לחומרים ישנים שנבנו לפני 25 שנה ולגלות כמה הם עדיין אקטואליים ורלוונטיים לחיים שלנו, במופע שילבתי גם קטעים *מדירת שני חדרים ומאינמא עומרי*, וקראתי למופע ה"חדש" *עזה כמוות אהבה*. זה, כמובן, התחבר לי למקום שבו אנחנו עובדים ויוצרים – בשדרות שהיא ממש ליד עזה וכמובן לעוצמה של האהבה. כשאחי הבכור התניס, אימי השקיעה את כל טווח רגשותיה באפיית עוגיות. אני זוכרת את אחי עטוף המדים יוצא אל הקרב ואת אימי עומלת בידיים מיומנות על הכנת המאפים שיעטפוהו בשובו חזרה. כשהפכתי לאם לבנים ובנות בוגרות שהתניסו אל הצבא, התמונה הכמעט רומנטית בכאבה העצום והכל כך נורמטיבית לכאורה, קיבלה ממדים שונים. בתוך עולם התנועה שאלתי שאלות על יצירת מציאות, כיצד התנועה הפשוטה והאנושית שבכל אחת ואחד מאיתנו יכולה ליצור הווייה שאינה מעצימה כאב, אלא נפתחת אל מרחבים של סובלנות, אל רכות ונשימה.

עזה כמוות אהבה למרות שיש לה חיים ואמירה חזקה משלה – למעשה נשענת על שלוש יצירות מהעבר, כולן עוסקות באהבה, במערכות יחסים, מאבקי כוח, בהגדרה ובהוות של כל פרט. שלושתן יוצאות מנקודת מבט כי המאבקים הפנימיים בתוכנו, המאבקים ביני לבין האחר והמאבקים בין עמים ותרבויות הן זהות, כמו המאבק, כך האהבה. *דירת שני חדרים* עוסקת בגבולות ובחדירתם, האהבה הוגית והמרחב 'הצבאי' כמו מיטשטשים, הלוחמה, הגדרת הטריטוריה, מהות היחד והלחוד, והכמיהה לקרבה שיש בה מהווייתור, השיטוף, התמיכה. *אינמא עומרי* כמו שאומרת שורה משירה של אום כולתום – 'יאתי אותך עוד לפני שנולדתי – מדברת על אהבה ללא תנאי, טווח האהבה מתרחב, זוהי קריאה ללב שרוצה לחדול מלהיות שדה קרב, את הקריאה הזו מניע האגן. לאורך העבודה הוא המניע והמכיל, מגדיל את אדוותיו אל מימי האגן התיכון. *Dance of Nothing* – עוסקת בכלום. בבסיסה עשיית הבצק, אותו בצק שעצם מנוחתו מייצרת את איכותו שהזמן של המנוחה שלו גורם למעשה לגדילה שלו, לטפיחה של הבצק. והתהליך של אפיית העוגיות על הבמה ומה שמשתמע מכך, כולל ריח האפייה שיש על הבמה בזמן מופע המחול והסיום שבו הרקדנים מגישים את תוצרתם החמה לקהל.

אני חושבת שאנו נמנעים מלנוח. זה מאוד בולט עכשיו כשמגפת הקורונה מכריחה אותנו להישאר בבית. לבד, בדרך כלל בחיים אנו רצים קדימה, הלאה, אל העוד, אנו לא מאפשרים לעצמנו לשהות, להיות, לתת לדברים להתעצם מתוך עצמם. היחס הכל כך מעודן בין הכלום להכול, בין הפרקטיקה להמתנה, אולי הן מה שמאפשרים לחמלה להתפיוח עצמה. *בעה כמוות אהבה* אני יודעת שרקמתי מחדש את שלוש

העבודות, כאן במרחב עוטף עזה. כאן שהלחימה, החמלה והאהבה נארגים כל העת במציאות היום־יומית, אותן שאלות עם אותו מאפה שממשיך לעטוף, ונותן נחמה עם או בלי התשובות.

העבודה החדשה של הלהקה נקראת *חנורה שחורה* על שם המבצע האחרון בעוה. העבודה מתחילה בשיר *The end של* Doors, הבכורה נדחית כרגע, וללא ספק כשנחזור לשנרה, בדרך בה נחזור כולנו, נקבל את העובדה שחוינו משהו מהסוף, לא ברור של מה, ולא ידוע לאיזו התחלה נחזור.

ואולי משהו מהאמונה של השקטת התודעה יחלחל עמוק יותר. כל נשימה היא התחלה, כל יום הוא התחלה.

הייתי רוצה לשמוע עוד קצת על בית הספר ומרכז התנועה שלכם בשדרות.

ליאת: כמעט כל אחד ואחת שנכנסים אל אדמה בשדרות מרגישים בבית. הנראות של המקום לא ניתנת להגדרה. בדרך כלל אם נראה את הסלון של האדם, כביכול נקבל במייד מידע עליו. הסלון של המרכז אינו ניתן להגדרה, הוא לא מצביע על קבוצת הייחוס שלך. ככה אנו מכוונים גם אל הפנים של העשייה. במרכז מתקיים מסלול לתנועה וכוריאוגרפיה, מסלול של שלוש שנים עם אופציה לתואר ראשון, קיים מסלול רפיו – השקטת התודעה, עבודה רציפה עם קבוצות בעלות צרכים מיוחדים וקבוצות שונות ומגוונות שרוצות לייצר עשייה ולמידה דרך תנועה, כל אלו מתקיימים בשיתוף עם עיריית שדרות ומכללת ספיר.

במקביל הלהקה עובדת באופן קבוע. הלהקה עובדת לפי חוקיות תנועתית שמאמינה בהעצמת הגוף דרך חיזוקו ודרך הרפייתו, הבנתה המלאה של התנועה הנראית כמו זו הבלתי נראית, לאורך השנים הבנתי שלייצר מקום בתוכנו מאפשר את יצירת המרחב בו אנחנו שוהים, אותה חוקיות שנכונה למקום' הפיזי נכונה לגוף האנושי, מה שנכון לאדמה כדי שהשפע יצמח בה, נכון עבורנו. זו אותה הקרקע.

אני כן מוצאת עדיין קושי בכך שחלק מהרקדנים עדיין אינם עושים את המעבר אל העוטף, אל הדרום, מאמינה שזהו תהליך, תהליך תודעתי שיכול לשחרר את המרכז תי־ירושלים, כמקור של כוח, והבנה עמוקה שכוח תמיד הוא במרכז האישי שלנו, אי שם בבטננו התחתונה.

לפני שעזבתי את מצפה רמון כינה אותי ראש המועצה המקומית שם 'אנרכיסטית', וכלפי ועדות המחול השונות כבר שנים שאינני 'אמנותית'. אני משערת שמה בדיוק מפחד הדור החדש, לא להיות רלוונטי. אני שותלת בנינה שתילים שאני מנביטה מזרעים של צמחי בר, על פניו זאת דרך ארוכה יותר, מאשר לגשת למשתלה הקרובה ולקנות, אבל יש חוסן בברי שאני פחות מוצאת במתורבת, וכן יש משהו בפראי שהרבה יותר נוגע בי מהעולם האסתטי המעוצב, יש שם חיים ושמחה בעוצמה ובהשתלבות של זה בזה, הכוח האנרגטי שלנו הוא דבר שצריך ללמוד לנוע איתו, לא לדכא או לעצב אותו לכדי אסתטיקה סימטרית ולעיתים קרובות אלימה. ללא ספק כבר שנים אני הולכת בשדות עולם המחול כמו צמח בר ויש בכך המון חופש ומרחב, ומקווה ומאמינה שנשים ואנשים צעירות צעירים יעזו לצאת אליו.

כשהייתי סטודנטית למחול אחת המורות שלנו ספק שאלה ספק אמרה מי מאיתנו תהיה פרפורמרית ומי מורה. נתחיל בה שמייד זה צמצם את עולם התנועה למקום מאוד צר, ובנוסף כביכול הייתה הגדרה אבסולוטית מי מתאים לבמה ומי שלא... 'עבור להוראה. אני הופנית להיות מורה, ככה התחיל המפגש שלי עם עולם המחול ומניחה שככה מתחיל המפגש של רבות אחרות ואחרים. למה לרקוד? מה יצא לי מזה? אני אהבתי ואוהבת לרקוד, והשאלה אם אתקבל לאחת הלהקות מעולם לא היוותה עבורי מטרה, בעיניים שלי אין איש שיכול לומר לאף אחת ואחד אם הוא ראוי

לרקוד, לרקוד זה כמו לנשום, זוהי יכולת מדהימה לבטא, להתבטא, ליצור. תמיד לימדתי, ולמרות מה שיועד לי נהפכתי לפרפורמרית, כך שההוראה וההופעות צמחו במקביל, עם השנים למדתי את התמיכה והאיזון שיש בין השתיים. **בית הספר של אדמה**, בשדרות, הוא קודם כול מרחב למידה ומרחב מאפשר, האתגר הגדול הוא לייצר אימון משמעותי שמביא להעצמת היכולת מבלי לאבד את החופש היצירתי האינטואיטיבי, כמו להלך במקביל בין דיוק, ארגון ושכלול האנרגיה והגוף הפיזי, לבין ההבנה וההפנמה של המרחב התנועתי, המנטלי והאנושי שבכל אחד/ת מאיתנו. הטכניקות הנלמדות באדמה כולן מחברות בין הדיוק לחופש, עבודת רצפה נמוכה כמו גם עבודה מרחבית אנרגטית, עבודה בתוך הסטודיו ובמרחב הציבורי. יש דגש גדול על הבנה **שריקוד הוא תקשורת**, לעיתים תקשורת ביני לבין עצמי ומשם ביני לבין האחר והמרחב, כשמתקיימת ההבנה הזו אין הפרדה בין הסטודיו לבמה, אני לא מתאמנת על משהו שאח"כ ארקוד בפני אחרים, זו היא דרך, אני לא פועלת למען מטרה חיצונית, ועם זאת אני מודעת לאופן בו אני נעה. קיים חיבור תמידי בין עבודה פנימית לנראות. צוות המורים והמורות מאוד מגוון, קיימת חשיבות שהסטודנטים יפגשו עם נישות שונות הן לעבודה הפיזית והן למנטלית. בצמוד לאימון מתקיימת בנייה ויצירה עצמאית, התמודדות עם כוריאוגרפיה, פיתוח היכולת להיות עצמאי בתוך המחול, התמודדות עם יכולת ההוצאה לפועל. בשנים האחרונות נכנס אלמנט הצילום – הקולנוע, שמרחיב מאוד את ההבנה של הגוף הרוקד. הסטודנטים מתנסים הן בבניית עבודות לבמה כמו גם ביצירת סרטים כשהשפה בהם הינה תנועתית, אנושית. בחרתי באופן מודע להתרחק מהבלט הקלסי ושלב במקום את השקטת התודעה, וההרפיה מתוך אמונה עמוקה שכשמתקיימת בתוכנו זרימה טבעית, אנו חזקים יותר, שקטים יותר ונדיבים יותר, ובהכרח זה ישנה את היציבה, הגמישות, העמידות והכוח שבנו. כל אחד ואחת, אם יש בו הרצון, יכול ויכולה לרקוד, זוהי מחויבות אישית, נדרשת התמדה, צניעות, הבנת ערך הזמן, אבל אין תכתיב פיזי חיצוני מדיד שיקבע מי בפנים ומי בחוץ.

איך אתם ביחס לתקופה הזאת של הקורונה?

ניר: אני עדיין בתוך זה לטוב ולרע. אני בעיקר מרגיש שיש פה הזדמנות אם אני מצליח להיזי הצידה את הפחדים החששות והימה יהיה", או אני בעיקר מגלה שנפתחה לי דלת חדשה עם אופציות שלא הכרתי וזה גם מפחיד אבל גם מרתק, ואני מגלה שזה בסדר ליצור ולחיות ולנהל מתוך חוסר ידיעה ברור והרבה נעלם. **ליאת:** נדמה לי, שאם היינו צריכים ראייה חדשה על מציאות – אמנות – רפיו, הקורונה הגיעה אלינו בעוצמה, אולי גם כדי לפקוח את עינינו וגם אולי כדי לשנות את הכיוון ולהביט פנימה, אם לא נשכיל לנשום, להמעט, להאט, לרווח, היקום ידאג לעשות זאת עבורנו.

ביבליוגרפיה

אשל, רות. *מחול פורש כנפיים – יצירה ישראלית לבמה 2000-1920*. הוצאת יומני מחול, 2016.

רחל וילנר היא בוגרת תואר ראשון בבלשנות הודו־אירופית האוניברסיטה העברית

ירושלים. במהלך שהותה בארה"ב למדה לתואר שני בספרנות באוניברסיטת ברקלי בקליפורניה. בעלת משרד יחסי ציבור "אימפקט יח"צ" המתמחה בתחום התרבות.